

Новікова М. М.

д.е.н., професор,

Харківський національний університет

міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна;

e-mail: novikova@kname.edu.ua

Новіков Д. А.

к.е.н.,

Харківський національний університет

міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна;

e-mail: novikov@kname.edu.ua

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Анотація. В статті запропоновано методичний підхід до оцінювання фінансового стану організації на основі узагальнення часткових фінансових показників для їх подальшого аналізу та визначення динаміки, а також обґрунтування тенденцій фінансового стану організації. Основу методичного підходу складає алгоритм реалізації заходів від формування вихідної фінансової інформації за елементами фінансової системи організації, до розрахунку інтегральних показників, їхнього аналізу, розробки критеріїв оцінювання, виявлення та обґрунтування проблем щодо покращення фінансового стану організацій. Використання запропонованого методичного підходу дає можливість на етапі стандартизації часткових фінансових показників визначити їх рівень в сукупності аналогічних показників і оцінити його в порівнянні з еталонними значеннями. Результати реалізації методичного підходу дають можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення на основі оцінки фінансового стану організації як результату її діяльності.

Ключові слова: фінансові показники, фінансовий стан організації, оцінювання фінансового стану організації, фінансова система організації.

Формул: 3; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 10

Novikova M. M.

Doctor of Economic Sciences, Professor,

O. M. Beketov National University

of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine;

e-mail: novikova@kname.edu.ua

Novikov D. A.

PhD in economics,

O. M. Beketov National University

of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine;

e-mail: novikov@kname.edu.ua

METHODOLOGICAL APPROACH TO EVALUATION OF THE FINANCIAL STATE OF ORGANIZATION

Abstract. The article proposes a methodical approach to the evaluation of the financial status of the organization on the basis of generalization of the organization's partial financial indicators in integral indicators for their analysis and determination of dynamics, as well as substantiation of tendencies regarding the financial condition of the organization. The methodological approach is based on an algorithm that provides for stepwise implementation of measures from the formation of initial financial information by the partial indicators that are elements of the financial system of the organization, before obtaining the results of the calculation of integral indicators, their analysis, the development of criteria for their evaluation, the identification and justification of problems with the improvement of financial I will become organizations of a certain type of economic activity. The use of the proposed methodological

approach makes it possible at the stage of standardization of partial financial indicators to determine their level in the aggregate of similar financial indicators and evaluate it in accordance with the maximum and minimum reference values. The results of the proposed methodological approach allow us to make informed management decisions based on the results of evaluating the financial status of the organization as a generalizing result of its activities, and assessing the effectiveness of the organization's management system.

Keywords: financial indicators, financial status of the organization, evaluation of the financial status of the organization, financial system of the organization.

GEL Classification: G32

Formulas: 3; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 10

Новикова М. Н.

д.э.н., профессор,

*Харьковский национальный университет
городского хозяйства имени А. Н. Бекетова, Украина*

e-mail: novikova@kname.edu.ua

Новиков Д. А.

к.э.н.,

*Харьковский национальный университет
городского хозяйства имени А. Н. Бекетова, Украина*

e-mail: novikov@kname.edu.ua

МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОЦЕНИВАНИЮ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ

Аннотация. В статье предложен методический подход к оцениванию финансового состояния организации на основе обобщения частных финансовых показателей для их последующего анализа и определения динамики, а также обоснования тенденций финансового состояния организации. Основу методического подхода представляет алгоритм реализации мероприятий от формирования исходной финансовой информации по элементам финансовой системы организации до определения интегральных показателей, их анализа, разработки критериев оценивания, обоснования проблем улучшения финансового состояния организаций. Использование предложенного методического подхода дает возможность на этапе стандартизации частных финансовых показателей определить их уровень в совокупности аналогичных показателей и оценить его относительно эталонных значений. Результаты реализации методического подхода дают возможность принимать обоснованные управленческие решения на основе оценки финансового состояния организации как результата ее деятельности.

Ключевые слова: финансовые показатели, финансовое состояние организации, оценивание финансового состояния организации, финансовая система организации.

Формул: 3; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 10

Постановка проблеми. Фінансовий стан організації характеризує результативність її діяльності. При цьому існує велика кількість часткових фінансових показників, які характеризують фінансову автономію, абсолютну ліквідність, швидкість обороту оборотних коштів, рентабельність, маневреність власного капіталу, фінансову незалежність, концентрацію залученого капіталу, покриття довгострокових фінансових вкладень, довгострокове залучення позикових коштів, співвідношення залучених та власних коштів організації та інші фінансові показники. Виникає необхідність узагальнення часткових фінансових показників для характеристики загального фінансового стану організації, аналізу його динаміки, обґрунтування тенденцій з метою прийняття зважених управлінських рішень, спрямованих на покращення фінансового стану організації, забезпечення її фінансової стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконаленню теоретико-методологічних основ оцінювання фінансового стану організацій і підприємств їх фінансової стійкості, збалансованої системи показників присвячено багато наукових праць, серед яких праці таких вчених як О. К. Єлисеєва, І. В. Зятковський, О. М. Кизим, Ю. Б. Іванов, Н. О. Кондратенко, Л. С. Стригуль але методичний підхід до оцінювання фінансового стану організації, який враховує рівень часткових фінансових показників відносно еталонних значень за принципом максимуму та мінімуму аналогічних показників в системі фінансових показників має використовуватися в менеджменті організацій для обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості організацій певного виду економічної діяльності [1–5; 7; 8; 10].

Метою статті є вдосконалення методичного підходу до оцінювання фінансового стану організації, для досягнення якої необхідно виконати такі завдання: обґрунтувати, що часткові фінансові показники, які характеризують фінансову діяльність організації, мають розглядатися з позицій елементів фінансової системи організації, запропонувати покроковий алгоритм визначення та оцінювання фінансового стану організації з використанням еталонних значень часткових фінансових показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система фінансових показників організації дає можливість комплексно підійти до оцінювання фінансового стану організації як результативності її діяльності. Б. Мізюк характеризує систему як наукову категорію певного рівня абстракції, яка є засобом вирішення актуальних проблем управління. На його думку, необхідною та достатніми для визначення цього поняття є три атрибути: елементи системи; зв'язки між ними; композиції елементів за певними відношеннями. Зміст поняття «система» як важливого елемента системної парадигми управління, разом з її інваріантними властивостями доповнюється важливою категорією «структура» [6]. Дослідження складної економічної системи повинне включати такі основні етапи: 1. Одержання основних відомостей про систему; 2. Виявлення основної цілі й вимог, яким повинно задовольняти прийняття рішень; 3. Визначення області допустимих або бажаних рішень; 4. Вибір критеріїв ефективності, за якими здійснюється економічне обґрунтування управлінських рішень [9].

Стає очевидним, що фінансові показники є елементами фінансової системи організації, що є системою нижчого порядку в порівнянні з системою організації, складовими якої поряд з фінансовою системою є інші системи, наприклад, система кадрового забезпечення, виробнича система, система маркетингу. Але фінансова система організації на виході концентрує результативність діяльності організації чим і відрізняється за ступенем важливості від інших часткових систем, що формують загальну систему організації. Використання системного підходу до управління організацією дозволяє відобразити якість і результативність її функціонування В першу чергу, це пояснюється тим, що саме організація є соціально-економічною системою. Підсистеми соціально-економічної системи організації є різними за своєю сутністю і функціональним призначенням. Одні з них визначають її виробничо-технічну структуру, інші – соціально-економічну. Проте, формуючи систему, ці підсистеми повинні взаємодіяти, утворюючи єдність її статичних і динамічних характеристик. Це основна умова існування системи, оскільки з втратою підсистем здатності взаємодіяти система перестає ефективно функціонувати. Системний підхід до управління організацією вимагає щоб закономірності її розвитку були розкриті не як окремо взяті закономірності науково-технічного, соціально-економічного розвитку, а як єдиного цілого на основі взаємодії складових системи організації.

В методичному підході до оцінювання фінансового стану організації є декілька важливих моментів, на яких слід зосередити увагу, а саме:

1. Вибір еталонних значень часткових фінансових показників за принципом максимальних і мінімальних значень з метою визначення певного рівня кожного часткового показника в загальній сукупності показників кожного виду, наприклад, коефіцієнт рентабельності власного капіталу. При цьому максимальне значення може асоціюватися з бажаним рівнем певного фінансового показника, а мінімальне – навпроти.

2. Вибір часткових фінансових показників, що мають бути досліджені, за рядом організацій певного виду економічної діяльності, наприклад, переробної промисловості (металургійне виробництво), освіта (вища освіта).

Основою методичного підходу до оцінювання фінансового стану організації є алгоритм, що включає певні кроки. На першому кроці здійснюється формування вихідної статистичної інформації з використанням форм фінансової звітності організацій за частковими фінансовими показниками, що входять до фінансової системи організації. Другий крок пов'язаний з розподіленням часткових фінансових показників на показники стимулятори та показники де стимулятори фінансового стану організації, наприклад: коефіцієнт рентабельності власного капіталу є показником стимулятором, а коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів організації є показником дестимулятором. В основу розподілення часткових фінансових показників на показники стимулятори та дестимулятори має бути покладений такий принцип: збільшення часткового фінансового показника сприяє покращенню фінансового стану організації – показник стимулятор; збільшення часткового фінансового показника сприяє погіршенню фінансового стану організації – показник дестимулятор. На третьому кроці відбувається стандартизація часткових фінансових показників з метою надання можливості їхнього подальшого узагальнення в інтегральному показнику, наприклад за роками, та визначення їхнього рівня в сукупності аналогічних фінансових показників за такими формулами:

для стандартизації показників стимуляторів:

$$C_{CT,ij}^t = \frac{3H_{ij}^t - 3H_{i\min}}{3H_{i\max} - 3H_{i\min}}, \quad (1)$$

де $C_{CT,ij}^t$ – стандартизований частковий фінансовий показник, що є стимулятором;

$3H_{ij}^t$ – значення i -го фінансового показника в певному періоді t ;

$3H_{i\max}$ – максимальне значення i -го часткового показника;

$3H_{i\min}$ – мінімальне значення i -го часткового показника;

$i = \overline{1, \dots, n}$, n – кількість часткових показників, що входять до фінансової системи організації;

t – певний період; дослідження, $t = \overline{1, \dots, k}$, k – кількість часових періодів (років).

для стандартизації показників дестимуляторів:

$$C_{Д,ij}^t = \frac{3H_{i\max} - 3H_{ij}^t}{3H_{i\max} - 3H_{i\min}}, \quad (2)$$

де $C_{Д,ij}^t$ – стандартизований частковий фінансовий показник, що є дестимулятором;

$3H_{ij}^t$ – значення i -го фінансового показника в певному періоді t ;

$3H_{i\max}$ – максимальне значення i -го часткового показника;

$3H_{i\min}$ – мінімальне значення i -го часткового показника;

$i = \overline{1, \dots, n}$, n – кількість часткових показників, що входять до фінансової системи організації;

t – певний період; дослідження, $t = \overline{1, \dots, k}$, k – кількість часових періодів (років).

Четвертий крок алгоритму пов'язаний з узагальненням часткових показників, які характеризують фінансовий стан організацій певного виду економічної діяльності за роками, що досліджуватимуться, за формулою 3.

$$I_j^t = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n ЧП_{ij}^t} \quad (3)$$

де $ЧП_{ij}^t$ – i -ий частковий фінансовий показник, що характеризує фінансовий стан j -ої організації в t -ому періоді;

$i = \overline{1, \dots, n}$, n – кількість часткових фінансових показників, що мають бути узагальнені в інтегральному показнику;

$j = \overline{1, \dots, m}$, m – кількість організацій певного виду економічної діяльності;

t – певний період дослідження, $t = \overline{1, \dots, k}$, k – кількість часових періодів (років).

На п'ятому кроці проводиться аналіз результатів узагальнення часткових фінансових показників в інтегральному, дослідження динамки інтегральних показників за роками, виявлення тенденцій щодо фінансового стану організацій певного виду економічної діяльності. Шостий крок пов'язаний з розробленням критеріїв оцінювання інтегральних показників, що характеризують фінансовий стан організацій певного виду економічної діяльності та оцінювання рівня фінансового стану організації. При цьому можна використати два підходи до розроблення критеріїв оцінювання, а саме, перший – на основі експертного оцінювання, другий – та на основі експериментального оцінювання. Однак ці обидва підходи ґрунтуються на розробці шкали оцінювання, що можна зробити за допомогою використання інтервалів ступеня оціночної впевненості (функції належності).

Апробація даного методичного підходу на підприємствах машинобудування Харківського регіону показала, що 23,8% машинобудівних підприємств мають низький рівень інтегрального показника, що характеризує їх фінансовий стан, 66,7% – середній, 9,5% – високий. Серед машинобудівних підприємств, що мають низьку результативність діяльності, яка оцінена на основі їхнього фінансового стану за основними фінансовими показниками, слід звернути увагу на існування таких проблем:

- високий рівень зносу основних фондів;
- високий коефіцієнт концентрації залученого капіталу;
- мінлива динаміка коефіцієнтів покриття довгострокових вкладень і довгострокового залучення позикових коштів;
- позитивна динаміка коефіцієнту співвідношення залучених і власних коштів;
- негативна динаміка коефіцієнту автономії;
- низький рівень і мінлива динаміка коефіцієнту абсолютної ліквідності;
- низький рівень коефіцієнту рентабельності власного капіталу, обумовлений або низьким чистим прибутком, або його відсутністю;
- низьке значення коефіцієнту маневреності власного капіталу;
- нестабільна динаміка коефіцієнту фінансової незалежності капіталізованих джерел.

Визначення проблем в фінансовому стані підприємств машинобудування дає можливість зосередити ресурсні зусилля менеджменту організацій на вирішенні існуючих проблем з метою покращення результативності їхньої діяльності.

Висновки. Таким чином, використання запропонованого методичного підходу до оцінювання фінансового стану організації дає можливість на основі часткових фінансових показників, що входять до фінансової системи організації певного виду економічної діяльності, оцінити фінансовий стан організації як результат її діяльності, виявити причини, що спричинили негативні результати, та обґрунтувати напрями покращення фінансового стану організації. Напрями подальших досліджень пов'язані з визначенням і обґрунтуванням особливостей використання запропонованого методичного підходу до оцінювання фінансового стану організацій за різними видами економічної діяльності.

Література

1. Єлісєєва, О. К. Методи та моделі оцінки і прогнозування фінансового стану підприємства [Текст] : монографія / О. К. Єлісєєва, Т. В. Решетняк. – Краматорськ : ДДМА, 2007. – 208 с.
2. Зятковський, І. В. Фінанси суб'єктів господарювання в умовах інституціональних перетворень [Текст] : монографія / І. В. Зятковський. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 388 с.
3. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства [Текст] : монографія / М. О. Кизим, В. А. Забродський, В. А. Зінченко, Ю. С. Копчак. – Харків : ІНЖЕК, 2003. – 141 с.
4. Кондратенко, Н. О. Технологія управління фінансовими ресурсами підприємств промислового комплексу України [Текст] // Problems of accounting, analysis and audit: the institutional dimension : collective monograph. – Nürnberg : Verlag SWG imex GmbH, 2015. – С. 94–100.
5. Іванов, Ю. Б. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток [Текст] : монографія / Ю. Б. Іванов, П. А. Орлов, О. Ю. Іванова. – Харків : ІНЖЕК, 2008. – 351 с.
6. Мізюк, Б. М. Системне управління [Текст] : монографія / Б. М. Мізюк. – Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2004. – 388 с.
7. Новіков, А. О. Ієрархічна система загроз фінансово-економічній безпеці підприємств [Текст] / А. О. Новіков // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – № 16, Ч. 2. – С. 77–80.
8. Новікова, М. М. Фінансово-економічна безпека як об'єкт управління в менеджменті підприємства [Текст] / М. М. Новікова // Вісник національного технічного університету «ХПІ». Серія: «Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства». – 2014. – № 66 (1108). – С. 123–128.
9. Системні аспекти управління складними виробничими структурами [Текст] : монографія / С. О. Жуков, С. В. Афанасьєв, Ю. М. Куций, Г. М. Дроздов. – Кривий Ріг : Мінерал, 2005. – 156 с.
10. Стригуль, Л. С. Економіко-методичне забезпечення оцінки достатності фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах господарювання [Електронний ресурс] / Л. С. Стригуль // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 10. – С. 516–520. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/107.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2017

©Новікова М. М., Новіков Д. А.

References

1. Yelisieeva, O. K., & Reshetniak, T. V. (2007). *Metody ta modeli otsinky i prohnouzuvannia finansovoho stanu pidpriemstva*. Kramatorsk: DDMA.
2. Ziatkovskiy, I. V. (2006). *Finansy subiektiv hospodariuvannia v umovakh instytutsionalnykh peretvoren*. Ternopil: Ekonomichna dumka.
3. Zabrodskiy, V. A., Zinchenko, V. A., & Kopchak, Yu, S. Kondratenko, N. O. (2015). *Tekhnologiiia upravleniia finansovymi resursami predpriatii promyshlennoho kompleksa Ukrainy. Problems of accounting, analysis and audit: the institutional dimension*, 94–100. Verlag SWG imex GmbH Nürnberg, Deutschland.
5. Ivanov, Yu. B., Orlov, P. A., & Ivanova, O. Yu. (2008). *Konkurentni perevahy pidpriemstva: otsinka, formuvannia ta rozvytok*. Kharkiv: INZhEK.
6. Miziuk, B. M. (2004). *Systemne upravlinnia*. Lviv: Vyd. Lvivskoi komertsii noi akademii.
7. Novikov, A. O. (2016). *Iierarkhichna systema zahroz finansovo-ekonomichnii bezpetsi pidpriemstv*. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 16–2, 77–80.
8. Novikova, M. M. (2014). *Finansovo-ekonomichna bezpeka yak obiekt upravlinnia v menedzhmenti pidpriemstva*. *Visnyk natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «KhPI»*. *Seriia: «Aktualni problemy upravlinnia ta finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpriemstva»*, 66(1108), 123–128.
9. Zhukov, S. O., Afanasiev, Ye. V., Kutsyi, Yu. M., & Drozdov, H. M. (2005). *Systemni aspekty upravlinnia skladnyymi vyrobnychymy strukturamy*. Kryvyy Rih: Mineral.
10. Stryhul, L. S. *Ekonomiko-metodychne zabezpechennia otsinky dostatnosti finansovykh resursiv pidpriemstva v suchasnykh umovakh hospodariuvannia. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 10, 516–520. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/107.pdf>

Received 10.12.2017

©Novikova M. M., Novikov D. A.